

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 20 mars 1889, kl. 7 e. m.

Utlåtande, med anledning af väckt motion i fråga om inrättande af en ny jordbrukshypotekskassa m. m.

I en till förberedande behandling af sammansatt stats- och bankoutskott öfverlemnad, inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 163) har *herr A. P. Danielson* föreslagit,

»att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes med görligaste första låta utreda, under hvilka vilkor bildandet af en ny hypotekskassa må komma till stånd med rättighet att förmedla jordbruksfastighetslån på viss tid utan amortering och att utfärda och försälja räntebärande obligationer, grundade på inteckning i svensk jord, och derefter till Riksdagen afgifva det förslag, som med anledning af en sådan utredning kan finnas lämpligt, samt att Riksdagen beviljar och ställer till Kongl. Maj:ts förfogande för denna utredning ett anslag af 3,000 kronor.»

Till stöd för sitt förslag har motionären — under erinran, hurusom de nuvarande hypoteksföreningarna fortfarande å utlemnade lån beräknade 5 procent ränta jemte $\frac{1}{4}$ procent förvaltningsbidrag — åberopat, att räntefoten för lån mot så beskaffad inteckningssäkerhet, som af nämnda föreningar mottoges, varit stadd i sjunkande och nu mera hos flere allmänna kassor gått ned ända till 4 procent; en afsevärd räntenedsättning, af hvilken emellertid, då hypoteksbanken och hypo-

teksföreningarna visat sig icke ega förmåga att utlemna lån till tidsenlig räntefot, föreningarnas låntagare icke kunde komma i åtnjutande. Motionären uppställer med anledning häraf frågan, huruvida icke tiden vore inne, att Riksdagen beslutade någon viss tid, inom hvilken hypoteksbanken och hypoteksföreningarna skulle upphöra med och avsluta sin verksamhet, hvilken i stället skulle öfvertagas af andra eller åtminstone af nya afdelningar af de nuvarande, hvilka mot upptagande af billigare lån kunde lemna sådana mot lägre ränta och att amorteras på kortare tid, högst 20 à 30 år. Men då det påståtts, att hypoteksbanken genom kongl. förordningen den 26 april 1861^{*)} och nu gällande grunder för samma bank fått monopol att allena utgifva sådana obligationer, som i förordningen (§ 5) närmare angifvas, anser motionären, då något tillmötesgående från hypoteksbankens sida ej kunde vara att i förevarande afseende påräkna, det ej vara skäl framställa något bestämmt förslag i angifna syftet. Likaså finner motionären det vara förgäfvos att framhålla den svårighet för låntagarne, som ligger deri, att hypoteksföreningarna qvarhålla *hela* den ursprungliga panten, tills lånet är slutamorteradt, hvarigenom låntagaren betages möjligheten att å annat håll använda den större eller mindre del deraf, som öfverstiger hans verkliga skuld till föreningen.

Då det emellertid för jordbruksnäringens idkare vore af stor betydelse, att något åtgjordes för att bereda möjlighet att vid behof af jordbrukslån kunna undgå hypoteksföreningarnas höga räntefot och öfriga rätt hårda vilkor samt erhålla lån så billigt, som nuvarande penningförhållanden medgäfvos, har motionären ansett, att så snart som möjligt härutinnan borde göras hvad göras kunde. Enligt motionärens mening lägga de allmänna hypoteksbanken (enligt 1861 års förordning) tillförsäkrade rättigheter icke hinder i vägen för bildande af en ny hypotekskassa med uppgift att förmedla lån *på viss tid utan amortering* och med rätt att utgifva samt inom eller utom landet försälja därför nödiga obligationer, grundade på in-teckning i svensk jord.

*) § 5 i nämnda förordning lyder sålunda: »Ifrån den dag, denna förordning blifvit offentlig kungjord, må ingen, vare sig nu befintlig eller framdeles tillkommande hypoteksförening eller hvilken annan kreditinrättning som helst, än allena den allmänna hypoteksbanken, utgifva tryckta eller graverade, till innehafvaren ställda, på viss årlig afbetalning eller på uppsägning lydande, räntebärande obligationer, i hvilka för upplåningen säkerhet i jordegendom på landet utlofvas: härunder dock ej inbegripna obligationer till det belopp, som nu befintliga hypoteksföreningar, till följd af allaredan avslutade, bindande lånekontrakt äro förpligtade att mot inflytande lånemedel utfärda.»

Utskottet kan icke undgå erkänna, att den motion, hvars hufvudsakliga innehåll nu antydts, i mer än ett afseende är förtjent af uppmärksamhet. Ty det lärer icke kunna förnekas, att vid nuvarande förhållanden å penningmarknaden, då räntan synes vara i fortgående sjunkande, de af motionären framburna klagomål från hypoteksföreningarnas låntagare öfver de jemförelsevis dryga räntor, de hafva att erlægga för sina, mot erkänt yppersta säkerheter, hos föreningarna erhållna lån samt öfver de jemväl i öfrigt betungande vilkor, som för dylika lån faststälts, äro förklarliga. Utskottet har därför ansett sig, så vidt det utan öfverskridande af de för utskottets kompetens grundlagsenligt stadgade gränser finnes kunna ske, böra i den mån det finnes möjligt understödja det föreliggande förslaget, med de ändringar, en närmare granskning deraf lärer påkalla.

Såsom ledning för sitt omdöme härutinnan har utskottet gjort sig till godo den framställning i förevarande ämne, som lemnats i den s. k. 1886 års ekonomiska komiténs betänkande II, hvori (sid. 33—47) redogöres för de förhandlingar, som egt rum mellan komitén å ena och allmänna hypoteksbankens styrelse å andra sidan. Komitén framhåller, hurusom den föreställning allt allmännare i landet gjort sig gällande, att en räntenedsättning, åtminstone för lån mot första klassens in-teckningssäkerheter, icke vore omöjlig att ernå, allenast hypoteksbanken och hypoteksföreningarna ville dertill medverka och för ändamålet lämna sin lånerörelse; och komitén fann sig häraf uppfordrad att sätta sig i förbindelse med hypoteksinrättningarna. Vid de underhandlingar, som derpå öppnades med hypoteksbankens styrelse, hemställde komitén: huruvida, på hvad vilkor och vid hvilka tider, med afseende på kontraktsenlig rätt att konvertera upptagna lån med nya på billigare ränta med eller utan förlängd amorterings tid, möjlighet måtte förefinnas eller kunna beredas att nedsätta räntan för redan upptagna eller framdeles utgående hypotekslån. Styrelsens svar å denna komiténs hemställan var närmast afböjande, men stälde dock i utsigt, att under vissa förutsättningar i en obestämd framtid räntan å hypotekslånen skulle kunna successivt nedbringas till 4,90, 4,80 samt slutligen 4,5 eller äminstone 4,6 procent. Det hufvudsakliga hindret för en snar och allmän sådan nedsättning låge, enligt styrelsens uppgift, i en del bestående låneaf-tal, hvilka för närvarande omöjliggjorde konvertering till lägre ränta af åtskilliga 4½ procentlån. Den enda utväg styrelsen angaf för att snart minska låntagarnes i hypoteksföreningarna årliga betalningsskyldighet var en nedsättning i amorteringsprocenten från $\frac{3}{4}$ till $\frac{1}{4}$ procent; en utväg, som styrelsen ock vore betänkt att föreslå bankens delegare.

Komitén fann de af styrelsen i utsigt ställda, mer eller mindre ovissa och till framtiden uppskjutna lindringarna icke vara egnade att bereda omedelbart gagn eller behöfligt tillfälle för öfriga jordegare att till en efter närvarande förhållanden lämpad billig ränta belåna fullgoda inteckningar.

Då emellertid inom komitén den föreställning framkommit, att utväg dertill eller öfver hufvud till nedbringande af räntan å jordbrukslån ännu skulle i en icke oväsentlig mån kunna åstadkommas, i händelse allenast ett någorlunda betydligt kapital gjordes tillgängligt för att mot högst 4 1/2 procent ränta meddela lån på 10 år mot goda inteckningar, samt att möjligen hypoteksbanken skulle kunna dertill medverka, för- anläts komitén hos hypoteksbankens styrelse hemställa om och, i sådant fall, till hvilket omfång styrelsen funne med bankens reglemente och ställning förenligt samt i öfrigt skulle vilja med redan tillgängliga eller i mån af behof anskaffade medel anordna en så beskaffad särskild lånerörelse.

Men äfven på denna framställning erhöles ett afböjande svar, hvori hypoteksbankens styrelse, under hänvisning till hypoteksinrättningarnas författningens enligt begränsade verksamhet, anförde:

hurusom den föreslagna lånerörelsen *dels* vore med nämnda verksamhet oförenlig, *dels* sannolikt skulle betydligt aflägsna tidpunkten för lindringar i lånevilkoren för föreningarnas till ett antal af omkring 60,000 uppgående delegare, för hvilka emellertid de nuvarande förhållandena voro lika ofördelaktiga som för de utom föreningarna stående jordegare, hvilka åtgärden afsåge att gagna; *dels* ock kunde, åtminstone i utlandet, menligt inverka på bankens kredit, hvilken vore för landet allt för värdefull att genom några mot bankens ändamål och ställning stridande åtgärder äfventyras.

Då komiténs bemödande att vinna hypoteksbankens medverkan för nedbringande af räntan å lån mot inteckning i jordegendom alltså strandat, uppstälde och sökte komitén besvara frågan, om det åsyftade önskningsmålet skulle kunna vinnas genom inrättandet af en ny kreditanstalt; men af anförda skäl *) ansåg sig komitén *icke böra tillstyrka, att för närvarande åtgärder vidtoges för bildandet af någon ny kreditanstalt med rätt att utfärda obligationer mot säkerhet i jordegendom.*

På grund af de invändningar, som sålunda från hypoteksbankens styrelsens sida gjordes mot komiténs ofvannämnda framställningar blefvo desamma icke vidare från komiténs sida fullföljda, hvaremot komitén i

*) Sid. 41 i komitébetänkandet.

stället uppstälde ett annat förslag, nemligen att inteckningar i mån af hypotekslånens amortering skulle återställas till låntagarne. Mot styrelsens häremot, under åberopandet af de i §§ 2—5 i de för hypoteks-föreningarna fastställda grunder, framställda invändningar har komitén anført, att den ifrågasatta rättigheten att återfå inteckningssäkerheter i den mån lånen amorterats, i sjelfva verket syntes både med gällande lagstiftning och med hypoteksföreningarnas förhållanden väl förenlig *); Och har komitén, för så vidt denna rättighet af hypoteksbanken bestriddes, och säkerheterna, som befunnos i bankens förvar, faktiskt icke kunde utan dess samtycke återfås, för rättighetens vinnande anvisat den utväg, att uttrycklig föreskrift derom infördes genom nödig förändring i kongl. förordningarna den 26 april 1861 om hypoteksbanken samt grunderna för hypoteksinrättningarnas bildande och verksamhet, hvilket syntes komitén kunna ske utan våda för hypoteksföreningarnas säkerhet eller vidare rubbning i deras hufvudgrunder.

Lika med komitén finner utskottet det icke emot de skäl, som anförts, böra sättas i fråga att *vid sidan af allmänna hypoteksbanken och hypoteksföreningarna*, sådana de enligt nu gällande lagstiftning blifvit organiserade, inrätta en ny, sjelfständig hypotekskassa för bemedlande af jordbrukslån enligt de olika grunder och på de för låntagarne fördelaktigare vilkor, som till följd af *nu mera* inträffade förhållanden i penningmarknaden synas kunna påräknas. Motionärens förslag, i hvad det afser en sådan *ny* och af nuvarande hypoteksinrättningar oberoende hypotekskassa, kan därför icke af utskottet tillstyrkas; så mycket mindre som all utredning saknas, huruvida det vore, med hänsyn till de af hypoteksbanken och hypoteksföreningarna åtagna förpligtelser gent emot *deras* långifvare, möjligt medgifva föreningarnas låntagare den obestriddliga förmånen att få, genom ökad eller påskyndad amortering, slutbetala sina af föreningarna erhållna lån före den i skuldebrefven eller eljest bestämda tiden. Väl vore en sådan förmån, om den kunde beredas, egnad att synnerligen främja låntagarnes intressen, men då, på grund af gällande aftal och lagstiftning, utväg torde saknas att nu genomföra ett beslut i denna riktning, finner utskottet ej anledning närmare uppehålla sig vid denna fråga.

*) Se sid. 42—47 i komitöbetänkandet.

Häraf följer, att utskottet ej heller kan instämma i motionärens yrkande om befogenhet för denna nya hypotekskassa att utgifva på inteckningar i svensk jord grundade obligationer, utställda *på viss tid* och förskrifna *utan amortering*. Motionären anför inga skäl för införande af denna hos oss helt och hållet nya och oförsökta låneform, hvars begagnande derjemte med nödvändighet komme till godo endast sådana låntagare, hvilka icke förut hos hypoteksförening belånat inteckningar i sin jord. Antagligen torde motivet till påvisandet af denna nya låneform ligga i en hos motionären förklarlig önskan att ej den *nya* hypotekskassa, han föreslagit, skulle komma i uppenbar kollision med det allmänna hypoteksbanken i ofvan åberopade 5 § i kongl. förordningen den 26 april 1861 meddelade privilegium.

Af det nu anförda framgår, att utskottet ej finner skäl förorda den nya låneverksamhetens anordnande såsom fristående och af de nuvarande hypoteksinrättningarna oberoende, utan obetingadt gifver företräde åt det af motionären i motiveringen alternativt ifrågasatta ordnande af denna låneverksamhet i samband med eller såsom ny afdelning af de nuvarande hypoteksinrättningarna. Härigenom skulle äfven dels vinnas, att vid sådant förhållande, och då den nya låneverksamheten blefve inbegripen i och under hypoteksbankens nuvarande verksamhet, den af motionären föreslagna nya och oförsökta lånetypen ej behöfde anlitas, dels ytterligare den fördel ernås, att den af ofvannämnda komité förordade reformen, i syfte att bereda hypoteksföreningarnas nuvarande låntagare möjlighet att, i mån af verkställd amortering å deras förbindelser till föreningarna, återfå lemnade inteckningssäkerheter, kunde bringas närmare sin lösning. Att utreda, *huru* denna reform skall åvägabringas, lärer näppeligen falla inom gränsen för det utskottet förelagda uppdrag.

Samtliga hithörande, för frågans pröfning och lösning erforderliga undersökningar torde, på sätt motionären äfven förutsätter, böra lemnas åt Kongl. Maj:t, helst härvid hänsyn måste tagas icke blott till de billighetsskäl, hvilka synas utskottet ligga till grund för anspråken, att hypoteksföreningarnas låntagare må beredas tillfälle att göra sig till godo den räntenedsättning, som numera småningom gjort sig gällande å penningmarknaden, utan äfven till nödvändigheten att i frågor sådana som denna iakttaga varsamhet, på det att de åsyftade fördelarne, hvilka man önskar vinna, icke må motvägas af olägenheter och rubbningar i redan bestående förhållanden, hvilka till äfventyrs kunna beröra tredje mans rätt.

Utskottet, som alltså icke kunnat till oförändradt bifall förorda

det nu behandlade förslaget, finner dock tillräckliga skäl föreligga att, med anledning af den i ämnet väckta motionen, hemställa,

att Riksdagen ville besluta:

a) att i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, *dels* låta utreda, under hvilka vilkor och förutsättningar — bland andra möjligheten för hypoteksföreningarnas låntagare att, i mån af verkställd amortering af deras skulder till föreningarna, återfå belånade in-teckningssäkerheter — bildandet af en under samma styrelse och kontroll som allmänna hypoteksbanken ställd ny hypotekskassa må komma till stånd med rättighet att förmedla jordbrukslån, grundade på in-teckning i svensk jord; *dels* ock der-efter till Riksdagen afgifva det förslag, som med anledning af en sådan utredning kan finnas lämpligt; samt

b) att till Kongl. Maj:ts disposition, för åstadkommande af den i mom. a) omförmälda utredning, ställa ett anslag på extra stat för år 1890 af 3,000 kronor.

Stockholm den 19 mars 1889.

På det sammansatta utskottets vägnar:

G. S. ÅKERHJELM.

Reservationer:

af herr *Fränckel*: »Då utskottet funnit sig böra tillstyrka ett modifieradt bifall till herr Danielsons i detta utlåtande behandlade motion, men de skäl, som därför åberopats, i hvilka jag till alla delar instäm-

mer, synas mig snarare bort föränleda rent afstyrkande å motionen, har jag ansett mig böra anmäla min reservation mot utskottets beslut.

Enligt min mening borde utskottet hafva hemställt,

att herr Danielsons förevarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föränleda»;

af herrar *Hörnfeldt* och *Ljungman*.
